

Original Article

Exploration of the Family Damages of Iranian Couples after Immigrating to Canada

Samira Akbarpour¹, Maryam Fatehizadeh^{1✉}, Somaye Jaber¹

1. Department of Counseling, Faculty of Education and Psychology, University of Isfahan, Isfahan. Iran.

Received: 2024/09/23

Revised: 2026/01/20

Accepted: 2026/01/20

DOI: 10.48308/jfr.2026.236924.1816

Highlights

- Immigration of Iranian couples to Canada imposes extensive damages on the family system across psychological, marital, economic, cultural, and legal dimensions.
- Challenges such as loneliness, reduced marital intimacy, occupational downgrading, parenting concerns, and exposure to strict laws are among the most significant threats to the cohesion of immigrant families.
- Designing supportive programs before and after immigration, focusing on intercultural, communication, and legal skills training, is an undeniable necessity for reducing structural harms and promoting the health of immigrant families.

Extended Abstract

Introduction: Immigration, as a challenging socio-psychological phenomenon, has garnered increasing attention from researchers in recent years (Tylan & Weber, 2023). This life-altering process can cause numerous harms to the family system (Arabzadeh Behri, 2023). Canada, as one of the primary destinations for Iranian immigrants (Salavati, 2021) and one of the most immigrant-accepting countries in the world (Statistics Canada, 2022), provides a setting for studying these challenges. Although immigration can have positive consequences, such as increased independence or improved marital intimacy (Hyman et al., 2008), evidence suggests that it is associated with profound stressors that can reduce marital satisfaction (Eshghi 2023) and transform family dynamics (Aika et al., 2018). Challenges such as cultural incompatibility (Astinfeshan, 2024; Ziaian et al., 2023), economic and occupational issues (Fakhari et al., 2023), concerns about child rearing (Milewski, 2023), and the disruption of social support networks (Guruge et al., 2010) place strain on the relationships of immigrant couples. Despite these issues, a clear research gap was felt regarding a comprehensive analysis of family harms experienced by Iranian couples in the context of immigration to Canada. Therefore, the main objective of this study was to answer the fundamental question: What are the family harms faced by Iranian couples after immigrating to Canada?

Methodology: This research employed a qualitative approach with thematic analysis. The analysis framework was Braun and Clarke's (2021) six-phase model: familiarization with the data, generating initial codes, searching for themes, reviewing themes, defining and naming themes, and producing the final report. The statistical population consisted of all Iranian couples who had immigrated to Canada and had at least 1 year of residency. Sampling was

done purposively (criterion-based) and through virtual networks of Iranians residing in Canada. Inclusion criteria were both partners being of Iranian origin, at least 1 year since immigration, at least 2 years of marriage, informed consent, age range of 25 to 60 years, a minimum of a high school diploma, no history of psychiatric illness or divorce, and legal entry into Canada. The data were collected through semi-structured in-depth (online) interviews, which were conducted with 15 couples and continued until theoretical saturation was attained. Validation of the findings was conducted through participant review and auditing by family experts. Ethical considerations of the research comprised informed consent, confidentiality, and the right to withdraw from the research.

Findings: Data analysis yielded 118 primary codes, 22 sub-themes, and eight main themes. Demographic characteristics indicated that the research samples mainly included young/middle-aged couples (30-53 years old), with higher education (mostly Master's degrees), residing in the country for two to five years, and often holding student visas. The main themes and sub-themes were as follows:

1. Psychological Issues and Problems Related to Family: Including incompatibility with fundamental life changes, a deep sense of loneliness (especially in crises), increased anxiety and systemic stress, decreased tolerance and irritability in family interactions, and feelings of guilt resulting from the inability to support the family of origin.
2. Marital Issues and Problems: Consisting of a relative increase in marital conflicts, a decrease in the quantity and quality of time spent together, the prominence of poor communication skills in the absence of a prior support network, and, in some cases, forced independence in addressing the relationship, which was an opportunity for some and a threat for others.
3. Social Communication Challenges: With the components of "challenges in using the language" (beyond a practical obstacle and damaging to self-esteem) and "feelings of social insecurity" (bias in interpreting the behavior of others as discrimination).
4. Occupational Issues Damaging to the Family: Including perceived job discrimination (feeling rejected based on prior identity) and job demotion (experiencing complex grief and identity conflict resulting from the loss of social position).
5. Economic Damages to the Family: Consisting of difficult financial planning (starting over from scratch and losing symbolic assets) and difficult and costly housing provision (a structural barrier to feeling stable and settled).
6. Educational Damages to Children in the Family: Including excessive government support for children (perceived confiscation of the parental relationship and authority, creating fear) and the continuous threat of changing values and educational concerns (normative conflict with the culture of the country of origin).
7. Cultural Incompatibility Damaging to the Family System: With the sub-components of social alienation in a multicultural society and culture shock (loss of a familiar meaning system for interpreting behaviors).
8. Strict and Rigid Laws Limiting the Family: including strictness in marital relationships (legal intervention in disputes and violation of privacy), the possibility of being harmed by strict laws (feelings of insecurity and fear of unintended consequences), and the perception of reverse discrimination and inversion of family hierarchies (feelings of systematic victimization of men and reverse prioritization of the law).

Conclusion: The findings indicate that the immigration of Iranian couples to Canada poses profound and interconnected challenges to the family system in psychological, communicational, economic, cultural, and legal dimensions. These challenges extend beyond individual issues and affect family dynamics systematically. The findings of this research are consistent with the results of previous studies, such as Aran et al. (2023) on feelings of loneliness Bulut et al. (2024) on psychological burnout, Tam & Grimes (2023) on the exacerbation of conflicts, and research on job discrimination and the economic challenges of immigrants. The final conclusion suggests that the lack of planning, training, and systematic support exacerbates these harms. Therefore, the design and implementation of comprehensive intervention programs before and after immigration, focusing on strengthening individual and family resilience, intercultural and communication skills training, and legal awareness, are undeniable necessities to reduce structural harms and promote the cohesion of immigrant families. One limitation of the research is the prevalence of samples with student visas, which makes generalizing to all immigrants rather tough. Future researchers are recommended to consider more diverse samples by type of residence and to conduct comparative studies across different immigrant-receiving countries.

Keywords: Family damages, Couples, Immigration

How to cite: Akbarpoor,S , fafehizade,M and Jaberi,S . (2026). Exploration of the Family Damages of Iranian Couples after Immigrating to Canada. *Journal of Family Research*, 22(2), 44-68. doi: 10.48308/jfr.2026.236924.1816

✉Corresponding Author Email Address: m.fatehizade@edu.ui.ac.ir

Copyright: © 2026 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the creative commons attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

مقاله پژوهشی

واکاوی آسیب‌های خانوادگی زوجین ایرانی پس از مهاجرت به کشور کانادا

سمیرا اکبریپور^۱، مریم فاتحی‌زاده[✉]، سمیه جابری^۱

۱. گروه مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه اصفهان؛ اصفهان، ایران.

دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۷/۰۲ دریافت نسخه اصلاح‌شده: ۱۴۰۴/۱۰/۳۰ پذیرش مقاله: ۱۴۰۴/۱۰/۳۰

DOI: 10.48308/jfr.2026.236924.1816

نکات برجسته:

- تاکتیک‌های حل تعارض پرخاشگرانه والدین (کلامی و فیزیکی) با افزایش نشخوار خشم در فرزندان و استفاده آنان از الگوهای ارتباطی ناسازگار (توقع/کناره‌گیری و اجتناب متقابل) در روابط زناشویی همراه است.
- نشخوار خشم نقش میانجی معناداری در رابطه بین تاکتیک‌های حل تعارض والد-فرزند و الگوهای ارتباطی زوجین ایفا می‌کند و مکانیزم انتقال بین‌نسلی الگوهای ارتباطی را تبیین می‌نماید.
- استفاده والدین از تاکتیک استدلال (حل تعارض سازنده) با کاهش نشخوار خشم و افزایش احتمال استفاده فرزندان از الگوی ارتباط سازنده متقابل در روابط عاطفی بزرگ‌سالی ارتباط دارد.

چکیده: مهاجرت تجربه‌ای استرس‌زا و برای بسیاری از خانواده‌ها در کشور مقصد آسیب‌های متعددی را به همراه دارد. هدف پژوهش حاضر واکاوی آسیب‌های خانوادگی زوجین مهاجر ایرانی به کشور کانادا بود. این مطالعه کیفی با رویکرد تحلیل مضمون انجام پذیرفت. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته عمیق آنلاین گردآوری شد. شرکت‌کنندگان شامل ۱۵ زوج ایرانی ساکن کانادا بودند که به روش نمونه‌گیری هدفمند از نوع ملاک‌محور انتخاب شدند و فرآیند جمع‌آوری داده‌ها تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. یافته‌های پژوهش تعداد ۸ مضمون اصلی و ۲۲ زیرمضمون را نشان داد. مضامین اصلی عبارت بودند از: مسائل و مشکلات روانشناختی در ارتباط با خانواده، مسائل و مشکلات زوجی، چالش ارتباط اجتماعی، مسائل شغلی آسیب‌رسان به خانواده، آسیب‌های اقتصادی خانواده، آسیب‌های تربیتی فرزندان در خانواده، ناسازگاری فرهنگی آسیب‌رسان به نظام خانواده، قوانین سخت و خشک محدود کننده خانواده. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که مهاجرت زوجین ایرانی به کانادا، نظام خانواده را در ابعاد روانی، ارتباطی، اقتصادی و فرهنگی با چالش‌های عمیقی مواجه می‌سازد. بر این اساس، طراحی و اجرای برنامه‌های مداخله‌ای جامع پیش و پس از مهاجرت، با تمرکز بر تقویت تاب‌آوری فردی و خانوادگی، آموزش مهارت‌های بین‌فرهنگی و آگاهی حقوقی، ضرورتی برای کاهش آسیب‌های ساختاری و ارتقای انسجام خانواده‌های مهاجر محسوب می‌شود.

کلید واژه‌ها: آسیب‌های خانوادگی، زوجین، مهاجرت

استناد به این مقاله: اکبریپور، س.، فاتحی‌زاده، م. و جابری، س. (۱۴۰۵). واکاوی آسیب‌های خانوادگی زوجین ایرانی پس از مهاجرت به کشور کانادا. خانواده‌پژوهی، ۲۲(۲)، ۴۴-۶۸. doi: 10.48308/jfr.2026.236924.1816

✉ نویسنده مسئول: m.fatehizade@edu.ui.ac.ir

مقدمه

در سال‌های اخیر مهاجرت^۱ و تغییرات اجتماعی مرتبط با آن به طور فزاینده‌ای مورد توجه کانون علمی پژوهشگران قرار گرفته است (تایلان و وبر^۲، ۲۰۲۳). مهاجرت به عنوان فرایندی در نظر گرفته می‌شود که افراد بدلائل مختلف خانه و محل زندگی خود را ترک می‌کنند (لوکی^۳ و همکاران، ۲۰۲۴). مهاجرت یک تصمیم تغییردهنده زندگی است که با تجربیات جدید برای افراد همراه است. این تجارب براساس شرایط مختلف افراد، متفاوت است. برهمن اساس مهاجرت یک پدیده اجتماعی-روانی بسیار چالش‌برانگیز در عصر حاضر است (عربزاده بهری، ۲۰۲۳). همراه با موج جهانی مهاجرت، جامعه ایران هم با شیوع این پدیده مواجه است، به طوری که آمریکا، کانادا، آلمان، ترکیه و انگلستان مهم‌ترین کشورهای مقصد مهاجران ایرانی بوده است. ایرانیان از نظر جمعیت هشتمین گروه در میان مهاجران در کانادا هستند (صلواتی، ۱۴۰۰). از سویی طبق سرشماری اخیر در کشور کانادا، تقریباً از هر چهار نفر مهاجر در دنیا یک نفر کشور کانادا را به عنوان مقصد خود انتخاب می‌کند (مرکز آمار کانادا^۴، ۲۰۲۲). این در حالی است که پدیده مهاجرت برای مهاجرین و کشورهای مبدأ و مقصد چالش‌برانگیز است و افراد جدیدالورود با چالش‌هایی از قبیل مسائل اقتصادی (بیکاری، کم‌کاری)، زبان و تفاوت‌های فرهنگی روبرو هستند (فخاری و همکاران، ۲۰۲۳).

با وجود آنکه مهاجرت به تجربه‌ای رایج برای بسیاری از زوجین در سراسر جهان تبدیل شده است (کریگر^۵، ۲۰۲۰)، اما تصمیم به مهاجرت برای کسانی که در یک رابطه مانند رابطه زوجی هستند، در مقایسه با کسانی که در رابطه نیستند، پیچیده‌تر است (تام و گریمز^۶، ۲۰۲۳). در واقع در اکثر موارد، زوجین با هدف رسیدن به رؤیای زندگی بهتر مهاجرت می‌کنند، حال آنکه ممکن است مهاجرت و پیامدهای آن تهدیدی علیه رابطه زوجی باشد (لی^۷، ۲۰۱۸). حتی مهاجرت می‌تواند تغییرات عمده‌ای در پویایی خانواده و روابط بین نسلی ایجاد کند (آیکا^۸ و همکاران، ۲۰۱۸) تا آنجا منجر به کاهش رضایت زناشویی و سطوح بالای پریشانی ذهنی در زوجین شود (عشقی، ۲۰۲۳). البته عوامل استرس‌زا و تعارض برانگیز بسیاری می‌توانند روابط زوجین مهاجر را تحت تأثیر قرار دهند، اما هیمن^۹ و همکاران (۲۰۰۸) معتقدند در برخی موارد تعارضات جدی صرفاً ناشی از جابجایی محل زندگی و خود پدیده مهاجرت است.

یکی از عوامل تعارض‌برانگیز برای روابط زوجی افرادی که مهاجرت کرده‌اند، عامل فرهنگی است. تغییرات قابل توجه در عرصه‌های اقتصادی و اجتماعی در خانواده‌های مهاجرین همراه با تغییرات قابل توجه در تخصیص نقش در خانواده، توزیع قدرت تصمیم‌گیری، درک و عملکرد زوجین در روابط صمیمی و جنسی، که ناشی از تغییرات فرهنگی است، می‌تواند به تعارضات زوجی دامن بزند (آستینفشان، ۲۰۲۴). بنابراین عدم‌سازگاری فرهنگی زوجین پس از مهاجرت آنان را با چالش‌های مربوط به شکاف‌های شغلی، مالی، وضعیت حقوقی و رضایت‌مندی آنان روبرو می‌کند (راپارپورت و دوسرین^{۱۰}، ۲۰۲۱). از سویی مواجه شدن با ارزش‌های جدید و نقش‌های جنسیتی متفاوت پس از مهاجرت هم می‌تواند روابط زوجین را متحول می‌کند (ضیائی‌ان و همکاران، ۲۰۲۳).

داشتن فرزند پیش از مهاجرت و نگرانی‌های تربیتی و فرهنگی در مورد آنها و یا تصمیم‌گیری در مورد فرزندآوری در کشور مقصد، چالش دیگری است که می‌تواند روابط زوجی و خانوادگی را تحت تأثیر قرار دهد که در بسیاری موارد مقارن با فرهنگ سنتی و تشکیل خانواده اما متناقض با شرایط فرهنگی، اقتصادی و شغلی

زوجین در خارج از کشور است (میلوسکی^{۱۱}، ۲۰۲۳). علاوه بر عوامل استرس‌زای درون خانواده، قطع روابط اجتماعی و از دست دادن شبکه ارتباطی دوستان و نزدیکان، سرمایه اجتماعی زوجین را کاهش داده و ممکن است بر روابط زوجی و درون‌خانوادگی تأثیر گذارد (گراگ^{۱۲} و همکاران، ۲۰۱۰).

با وجود همه پیامدهای ذکر شده، بدیهی است که همه تغییرات ناشی از مهاجرت منفی نیستند. ادبیات پژوهش برخی آثار مثبت مهاجرت به کشورهای پیشرفته بر روابط زوجی و خانوادگی را نیز برشمرده‌اند؛ از دست دادن کمک‌های خانوادگی، دریافت حمایت عاطفی از آنان، درآمد و موقعیت شغلی در کشور مبدأ و تغییر در نقش‌های جنسیتی در کشور مقصد برخی از این آثار رشددهنده هستند. سایر تغییرات از جمله افزایش وابستگی زوجی متقابل، رشد استقلال زنان و بهبود صمیمیت زوجی نیز از سایر پیامدهای مثبت مهاجرت مطرح شده است (هیمن و همکاران، ۲۰۰۸).

در نهایت، می‌توان نتیجه گرفت ماهیت رابطه زوجین هر چه که باشد، می‌تواند توسط فرآیند مهاجرت به چالش کشیده شود؛ تغییراتی همچون تغییر در ساختار سلسه مراتب خانواده، منابع درآمد و موقعیت اجتماعی، فرایند فرهنگ‌سازی هنجارها و ایدئولوژی‌های فرهنگ جدید را می‌توان جزء تغییرات و پیامدهای ناشی از مهاجرت بیان کرد (تام و گریمز، ۲۰۲۳). آنچه که می‌تواند پیامدهای ناشی از مهاجرت را در برخی موارد تشدید نماید، آسیب‌پذیری بیشتر مهاجرین از جمله زنان و فرزندان نسبت به افراد بومی کشور کانادا خصوصاً بعد از رویدادی همچون طلاق است (ملانی^{۱۳} و همکاران، ۲۰۲۰). براساس این یافته و با در نظر گرفتن مواجهه با حجم بالای تغییرات ناشی از تنوع قومی و فرهنگی در کشور کانادا، به سبب پذیرش مهاجرین بسیار زیاد، ساختار خانواده و روابط خانوادگی می‌تواند تا حد زیادی تحت تأثیر منابع استرس‌زای محیطی قرار گیرد (سوری و همکاران، ۱۴۰۰). بر همین اساس با در نظر گرفتن کشور کانادا به عنوان یکی از مهاجرپذیرترین مقاصد در دنیا خصوصاً برای ایرانیان، و بروز پیامدهای مذکور برای مهاجرین خصوصاً در سطوح زوجی و خانوادگی از سویی، پژوهش حاضر با هدف پرداختن به روابط خانوادگی زوجین مهاجر به کشور کانادا انجام گرفت. ضرورت انجام این پژوهش زمانی فزونی می‌یابد که خلاء پژوهشی موجود در باب واکاوی روابط زوجین مهاجر به عنوان گروهی حاشیه‌ای و تقریباً فراموش شده و در معرض آسیب مشاهده گردید. واکاوی انواع آسیب‌های خانوادگی این زوجین به منظور برنامه‌ریزی برای بهبود چالش‌های زناشویی و خانوادگی زوجین مهاجر امری ضروری و به منظور پیشگیری از آسیب‌های بیشتر است. بنابراین مسئله اساسی تحقیق حاضر این است که آسیب‌های خانوادگی زوجین ایرانی پس از مهاجرت به کشور کانادا کدام هستند؟

روش

روش پژوهش حاضر کیفی و براساس رویکرد تحلیل مضمون انجام شده است. تحلیل مضمون به دنبال شناسایی، تحلیل و گزارش الگوها (مضامین) درون داده‌های کیفی است. خروجی آن یک طبقه‌بندی ساختاریافته از مضامین اصلی و فرعی است که در پاسخ به یک پرسش پژوهشی نسبتاً گسترده شکل می‌گیرد (براون و کلارک^{۱۴}، ۲۰۲۱). در این پژوهش از روش تحلیل مضمون با رویکردی ترکیبی (قیاسی - استقرایی) بهره گرفته شده است؛ به این ترتیب که چارچوب اولیه از حوزه‌های زندگی (قیاسی) مبنای کار قرار گرفته و سپس کدها و مضامین جزئی‌تر به صورت استقرایی از درون داده‌ها استخراج و در ذیل آن چارچوب سازماندهی

شده‌اند. ساختار نهایی ارائه‌شده، به شکل نقشه یا شبکه مضمون، این رویکرد ترکیبی را نشان می‌دهد. روش تحلیل داده‌ها نیز تحلیل مضمون بوده است. بر همین اساس تحلیل داده‌ها براساس روش براون و کلارک (۲۰۲۱) در شش مرحله اصلی بدین شرح انجام شد:

۱. آشنا شدن با داده‌ها: متن مصاحبه‌ها پس از پیاده‌سازی چندین بار مطالعه شد تا درک جامعی از محتوای داده‌ها و الگوهای معنایی مرتبط با آسیب‌های خانوادگی زوجین مهاجر حاصل شود.

۲. ایجاد کدهای اولیه: داده‌ها به صورت خط به خط بررسی و بخش‌های معنادار مرتبط با آسیب‌های خانوادگی زوجین مهاجر کدگذاری شدند.

۳. جست‌وجو و شناخت مضامین: کدهای مشابه بر اساس شباهت‌های مفهومی در قالب خوشه‌های معنایی دسته‌بندی و زیرمضمون‌ها و مضامین اصلی که بیانگر ابعاد مختلف آسیب‌های خانوادگی زوجین مهاجر به کانادا بودند استخراج شدند. در این مرحله، روابط میان کدها و مضامین به صورت مداوم مورد بازاندیشی قرار گرفت.

۴. بازبینی مضامین: مضامین از نظر انسجام درونی و میزان انطباق با کل داده‌ها مورد بازنگری قرار گرفتند و در صورت لزوم اصلاح یا ادغام شدند.

۵. تعریف و نام‌گذاری مضامین: ماهیت و دامنه هر مضمون اصلی و زیرمضمون به وضوح تعریف و نامی دال و گویا برای آن انتخاب گردید. در این مرحله، شبکه مضامین پژوهش ترسیم شد که روابط سلسله‌مراتبی میان مضامین اصلی و زیرمضمون‌ها آسیب‌های خانوادگی را نشان می‌داد.

۶. تدوین گزارش نهایی: در نهایت، یافته‌های تحلیلی در قالب یک گزارش منسجم ارائه شد. برای عینیت بخشیدن و شفافیت تحلیل، در ارائه گزارش از نقل قول‌های مستقیم و نافذ مشارکت‌کنندگان استفاده گردید تا پشتوانه‌ای مستند برای هر مضمون ارائه شود. یافته‌ها در ارتباط با زمینه مهاجرت، بافت فرهنگی زوجین ایرانی و شرایط اجتماعی کشور کانادا تفسیر شدند.

جامعه آماری پژوهش شامل کلیه زوجین ایرانی بود که به کشور کانادا مهاجرت کرده و حداقل یک سال از اقامت آنان گذشته بود. به منظور دستیابی به مشارکت‌کنندگانی برخوردار از غنای اطلاعاتی، از روش نمونه‌گیری هدفمند از نوع ملاک‌محور استفاده شد. بدین منظور، بر اساس فهرستی از ملاک‌های ورود از پیش تعیین‌شده، از زوجینی که در گروه‌ها و شبکه‌های مجازی ایرانیان مقیم کانادا حضور داشتند، به صورت هدفمند برای مشارکت در این پژوهش دعوت به عمل آمد.

ملاک‌های ورود زوجین به پژوهش عبارت‌اند از: ایرانی‌الاصل بودن زوجین، گذشت حداقل یک سال از مهاجرت آنان به کانادا (به منظور گذار از شوک اولیه ناشی از مهاجرت)، گذشت حداقل دو سال از ازدواج رسمی (به منظور گذار از پویایی‌های اولیه ازدواج)، رضایت آگاهانه هر دو نفر برای شرکت در پژوهش، بازه سنی ۲۵ الی ۶۰ سال (به منظور کنترل اثرات منفی پیری و بیماری‌های جسمانی و همچنین گذار از دوره نوجوانی)، داشتن تحصیلات حداقل دیپلم و سواد خواندن و نوشتن، نداشتن سابقه بیماری‌های روان‌شناختی و روان‌پزشکی و نداشتن سابقه مصرف قرص‌های بالینی روانپزشکی (بر اساس اطلاعات خود گزارش‌دهی)، نداشتن سابقه طلاق قبلی و عدم ورود زوجین از طرق غیرقانونی به کشور کانادا بودند. ملاک‌های خروج از پژوهش نیز شامل تمایل به خروج از پژوهش و قطع همکاری زوجین و درگیر شدن زوجین در فرایند تعارضات شدید

زنشویی و طلاق بود. پس از انتخاب هدفمند زوجین براساس ملاک‌های ورود، گردآوری داده‌های پژوهش از طریق انجام مصاحبه‌های عمیق نیمه‌ساختاریافته انجام گرفت. فرایند انجام مصاحبه تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت که این مهم با انجام مصاحبه با ۱۵ زوج روی داد.

به منظور دستیابی به اهداف پژوهش، با مطالعه ادبیات نظری و پژوهشی مرتبط با موضوع، سؤالات مصاحبه تدوین شدند. برخی از سؤالات کلی پژوهش عبارتند از:

- ۱- علت مهاجرت شما چه بود و رابطه شما قبل از اقدام به مهاجرت چگونه بود؟
- ۲- بعد از مهاجرت چه تغییرات اساسی در رابطه زوجی و خانوادگی خود احساس و مشاهده کردید؟
- ۳- بعد از مهاجرت به کانادا از نظر ذهنی و روانشناختی چه چیز را تجربه کردید؟
- ۴- از زمان مهاجرت همسر شما چه تغییراتی در سطح شخصی، زوجی و خانوادگی را تجربه کرد؟
- ۵- در مجموع با توجه به جمع جهات به نظر شما مهاجرت چه تأثیری بر روی زندگی شما گذاشته

است؟

بدیهی است در مصاحبه‌ها به پرسیدن سؤالات کلی اکتفا نکردید و سؤالات پیگیرانه به منظور دستیابی به شفافیت بیشتر و اطلاعات دقیق‌تر ادامه یافت.

همچنین به جهت رعایت اخلاق پژوهش، نکات مطرح شده در مرام‌نامه اخلاقی تحقیقات پزشکی بر روی آزمودنی‌های انسانی هلسینکی رعایت گردید و بر مواردی از قبیل حق آگاهی شرکت‌کنندگان از محتوای پژوهش و حق خروج از آن برایشان محفوظ بود. رازداری کامل و گمنامی برای اطلاعات دریافت شده رعایت گردید و در این زمینه به آنان اطمینان خاطر داده شد.

به منظور سنجش قابلیت اعتماد یافته‌های این پژوهش کیفی، از چارچوب چهارگانه لینکلن و گوبا^{۱۵} (۱۹۸۵) که در منابع معتبر فارسی (محمدپور، ۱۳۸۹؛ محسن‌پور، ۱۳۹۰) نیز معرفی شده است، استفاده شد. راهبردهای عملی به کار گرفته شده برای هر معیار به شرح زیر است:

۱- اعتبارپذیری^{۱۶}: برای اطمینان از صحت یافته‌ها، بازبینی توسط چند تن از زوج‌های مهاجر مشارکت‌کننده انجام شد. همچنین، فرآیند تحلیل توسط دو متخصص حوزه خانواده و مهاجر بررسی و تأیید شد.

۲- انتقال‌پذیری^{۱۷}: با ارائه توصیف مفصلی از ویژگی‌های مشارکت‌کنندگان (مانند سن، کشور مبدأ و مقصد، مدت اقامت) و فرآیند پژوهش، امکان قضاوت درباره انتقال‌پذیری یافته‌ها به بافت‌های مشابه فراهم آمد.

۳- اعتمادپذیری^{۱۸}: کلیه مراحل پژوهش از داده‌های خام تا کدهای نهایی، به صورت مستندسازی کامل (ردپای پژوهشی) آرشیو شد تا فرآیند پژوهش شفاف و قابل بازبینی باشد.

۴- تأییدپذیری^{۱۹}: برای اطمینان از عینیت و ریشه‌گیری یافته‌ها در داده‌ها (و نه پیش‌فرض‌های پژوهشگر)، یادداشت‌های بازتابنده ثبت شد و مستندات پژوهش در اختیار هم‌تایان متخصص قرار گرفت.

یافته‌ها

با بررسی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی ۱۵ زوج ایرانی مهاجر به کانادا، الگوی مشخصی از جامعه مورد مطالعه نمایان می‌شود. از نظر سنی، دامنه سنی مشارکت‌کنندگان عمدتاً بین ۳۰ تا ۵۳ سال قرار دارد و تمرکز

اصلی بر دهه چهارم زندگی است. از نظر سطح تحصیلات، اکثریت قریب به اتفاق افراد (۲۸ نفر از ۳۰ نفر) دارای مدرک لیسانس یا بالاتر هستند و مدرک فوق‌لیسانس پرتکرارترین سطح تحصیلی در بین آن‌ها محسوب می‌شود. از نظر مدت زمان اقامت، تجربه مهاجرت نسبتاً کوتاه است و بیشتر مشارکت‌کنندگان بین ۲ تا ۵ سال در کانادا زندگی کرده‌اند که نشان می‌دهد پژوهش، آسیب‌های مرتبط با سال‌های اولیه و میانی سازگاری را مورد بررسی قرار داده است. همچنین، نوع ویزای غالب در بین این گروه، ویزای تحصیلی است که بر مسیر مهاجرت از طریق نظام آموزش عالی تأکید دارد. در مجموع، می‌توان گفت نمونه پژوهش را عمدتاً زوج‌های جوان یا میانسال، با سطح تحصیلات عالی، دارای تجربه مهاجرت نسبتاً تازه و عموماً واردشده از مسیر تحصیل تشکیل می‌دهند.

پس از تجزیه و تحلیل داده‌ها و مصاحبه با ۱۵ زوج، تعداد هشت مضمون اصلی و ۲۲ زیرمضمون و تعداد ۱۱۸ کد اولیه به دست آمد. در جدول یک مضامین اصلی، زیرمضامین و کدهای اولیه به تفکیک آمده است. به دلیل جلوگیری از اطاله کلام تمام کدهای اولیه در جدول درج نشده‌اند.

جدول ۱. مضامین اصلی، زیرمضامین و کدهای اولیه مرتبط با آسیب‌های خانوادگی زوجین ایرانی پس از مهاجرت به کشور کانادا

مضمون اصلی	زیرمضمون	کدهای اولیه
مسائل و مشکلات روان‌شناختی در ارتباط با خانواده	ناسازگاری با تغییرات اساسی در زندگی	احساس تنش در صورت نداشتن روحیه تغییر / افزایش مسئولیت‌های زندگی
	احساس تنهایی	دلتنی برای خانواده / کاهش حمایت‌های عاطفی دیگران
	افزایش اضطراب و استرس	احساس غم و نگرانی از روبه رویی با ناشناخته‌ها / افزایش نگرانی از وضعیت آینده
	کاهش آستانه تحمل در تعاملات خانوادگی	زودرنجی در تعاملات خانوادگی / واکنش‌پذیری هیجانی در خانواده
	احساس گناه ناشی از ناتوانی در حمایت از خانواده	عذاب وجدان در قبال خانواده مبدأ / احساس بدهکاری عاطفی به خانواده مبدأ
مسائل و مشکلات زوجی	افزایش نسبی تعارضات زناشویی	مهیا شدن شرایط برای ایجاد اعتراض به همسر / حساسیت برخی مردان به جایجایی و تقسیم قدرت
	کاهش کمیت و کیفیت با هم بودن	کاهش کمی و کیفی رابطه جنسی / مداخله مسائل کاری در رابطه زوجی
	برجسته شدن بیش از پیش مهارت‌های ارتباطی ضعیف	عدم همراهی مناسب همسر با نقش‌های جدید زنانه / فقدان توان حل مسئله بدون مداخله اطرافیان
	استقلال در پرداختن به رابطه زوجی	افزایش گرایش به استفاده از حمایت همسر / کاهش مشکلات رفتاری قبلی
چالش ارتباط اجتماعی	چالش در بکارگیری زبان	محدودیت در فهم محاوره و منظورهای پنهان / اجبار به سکوت و ترس از نقص در ارتباط
	احساس ناامنی اجتماعی	احساس بیگانگی و انزوا با دیگران / احساس منفی در باب احتمال مورد تأیید نبودن
مسائل شغلی آسیب‌رسان به خانواده	تبعیض شغلی	شهروند نبودن و اولویت نداشتن در استخدام / لزوم داشتن معرف معتبر در کسب برخی مشاغل

اجبار به انجام مشاغل دون در اوایل مهاجرت/ عدم قطعیت در رسیدن به مشاغل بالا	تنزل شغلی	
از دست دادن برخی امکانات رفاهی/ جلوگیری از ثروت انباشته با مالیات افراطی	برنامه‌ریزی مالی سخت	آسیب‌های اقتصادی خانواده
خانه های کوچک و کم امکانات/ گرانی مسکن و محدودیت دسترسی	تأمین سخت و پرهزینه مسکن	
کاهش نظارت والدین بر فرزندان/ زیاده‌روی در دادن حق به فرزندان	حمایت افراطی دولت از فرزندان	آسیب‌های تربیتی فرزندان در خانواده
تعارض در فرزندپروری/ آزادی‌های افراطی فرزندان بعد از سنین بلوغ	تهدید مستمر تغییر ارزش‌ها و نگرانی‌های تربیتی	
ایجاد سوء تفاهم های فرهنگی در روابط چند فرهنگی/ فقدان یکنواختی فرهنگی در اجتماع	بیگانگی اجتماعی در جامعه چند فرهنگی	ناسازگاری فرهنگی آسیب‌رسان به نظام خانواده
در هم شکستن تابوهای ذهنی فرهنگی/ تغییر اساسی نقش‌های جنسیتی سنتی	شوک فرهنگی	
اعمال قانون‌های حامی زنان و مشوق جدایی/ حساسیت زیاد قانونی به تعارضات زناشویی	سخت‌گیری در روابط زوجی	قوانین سخت و خشک محدودکننده خانواده
ترس از نقض قانون و گرفتار شدن/ مداخلات قانونی بیش از اندازه	احتمال آسیب دیدن از قوانین سخت	
اجرای قوانین فمینیستی بیش از اندازه/ واژگونی قدرت در خانواده	ادراک تبعیض معکوس و واژگونی سلسله‌مراتب خانوادگی	

هشت مضمون اصلی ظهوریافته در پژوهش حاضر دربرگیرنده مسائل و مشکلات روان‌شناختی در ارتباط با خانواده، مسائل و مشکلات زوجی، چالش ارتباط اجتماعی، مسائل شغلی آسیب‌رسان به خانواده، آسیب‌های اقتصادی خانواده، آسیب‌های تربیتی فرزندان در خانواده، ناسازگاری فرهنگی آسیب‌رسان به نظام خانواده، قوانین سخت و خشک محدودکننده خانواده بودند که در ادامه این مضامین و زیرمضامین توضیحاتی مورد بحث قرار خواهند گرفت.

۱- مسائل و مشکلات روان‌شناختی در ارتباط با خانواده

نخستین و فراگیرترین مضمون استخراج‌شده از تجارب زوجین ایرانی مهاجر به کانادا، مسائل و مشکلات روان‌شناختی در ارتباط با خانواده بود. این مضمون به‌عنوان زیربنایی‌ترین سطح آسیب، سایر ابعاد زندگی زوجی و خانوادگی را نیز تحت تأثیر قرار می‌داد و تجربه مهاجرت را از یک جابه‌جایی مکانی صرف، به بحرانی روانی - سیستمی در ساختار خانواده تبدیل می‌کرد. تحلیل داده‌ها نشان داد که این مضمون از پنج زیرمضمون به‌هم‌پیوسته تشکیل شده است که در ادامه تشریح می‌شوند.

ناسازگاری با تغییرات اساسی در زندگی: بسیاری از مشارکت‌کنندگان از ناتوانی در سازگاری هم‌زمان با حجم بالای تغییرات زندگی پس از مهاجرت سخن گفتند. این تغییرات شامل تغییر نقش‌ها، مسئولیت‌های چندگانه، حذف شبکه حمایتی خانواده گسترده و فشارهای شغلی و تحصیلی بود. یکی از مشارکت‌کنندگان زن بیان کرد: «من خیلی پرمشغله‌تر از قبل شدم و مسئولیت بیشتری دارم، خب هم از لحاظ روانی خسته‌تری، هم از لحاظ جسمی، وقتی تمام وقت سر کاری دیگه خیلی انرژی این رو نداری که وظیفه مادر بودن، زن بودن،

همسر بودن رو به خوبی ایفا کنی چون فشار زیاد می‌شه و برای من خارج از توانم بود». تحلیل این گفته‌ها نشان می‌دهد که مهاجرت می‌تواند موجب اختلال در الگوی آشنای تقسیم نقش در خانواده ایرانی شود و فرد مهاجر ناچار است بدون پشتوانه عاطفی و اجتماعی گذشته، نقش‌های متعددی را به‌طور هم‌زمان بر عهده گیرد. این وضعیت، احساس ناتوانی و فرسودگی روانی را تشدید می‌کند.

احساس تنهایی: احساس تنهایی یکی از پرکارترین تجارب روان‌شناختی مشارکت‌کنندگان بود که

فراتر از دلتنگی ساده برای وطن و خانواده تعریف می‌شد. این تنهایی، به‌ویژه در موقعیت‌های بحرانی، شدت بیشتری می‌یافت. یکی از مشارکت‌کنندگان مرد اظهار داشت: «دلتنگی خانواده برام خیلی اذیت‌کننده هست، خب خودت اینجایی همه خانواده خودت اونجان، یکی از سختی‌هاش که واقعا هنوز هم آدم رو اذیت می‌کنه، اینکه زنگ بزنند و بگند فلان کس یا پدر یا مادر یا بیمارستانه و تو نتونی که همون لحظه پیشش باشی که خب واقعا فکر نمی‌کنم سخت‌تر از این چیزی باشه اینجا». این زیرمضمون نشان می‌دهد که مهاجرت، فرد را در لحظات آسیب‌پذیری روانی از حمایت عاطفی فوری محروم می‌سازد و شبکه‌های اجتماعی جدید، قادر به جایگزینی کارکرد عاطفی خانواده گسترده نیستند.

افزایش اضطراب و استرس: مهاجرت به‌عنوان یک «شوک بزرگ» توصیف شده که مستقیماً بر روابط

تأثیر می‌گذارد. یکی از مشارکت‌کنندگان مرد توضیح می‌دهد: «مهاجرت یک استرس خیلی بزرگ داره، یک شوک بسیار بزرگه و برای هر ۴ نفرمون خیلی استرس شدیدی بود، هرکسی به نسبتش یه جوری پاسخ داد، این واکنش‌ها باعث ارتباطات ضعیف‌تر ما شد و یه سری تنش‌هایی بین ما به وجود آورد». در واقع به نظر می‌رسد هر عضو خانواده به شیوه‌ای متفاوت و اغلب ناسازگار به استرس مهاجرت واکنش نشان می‌دهد و این واکنش‌های ناهماهنگ، خود به منبع جدیدی از تنش و تضعیف ارتباطات درون خانواده تبدیل می‌شود. اضطراب، دیگر شخصی نیست، بلکه سیستمی شده و کل پویایی خانواده را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

تحریک‌پذیری و کاهش آستانه تحمل در تعاملات خانوادگی: بسیاری از مشارکت‌کنندگان از کاهش

تحمل روانی و افزایش تحریک‌پذیری در تعاملات روزمره خانوادگی سخن گفتند. یکی از مردان مشارکت‌کننده بیان کرد: «از چیزایی عصبانی می‌شم که قبلاً اصلاً مهم نبود؛ انگار سیستم عصبی‌ام دیگه ظرفیت نداره». این وضعیت نشان‌دهنده فرسایش منابع روانی فرد در اثر فشارهای مزمن مهاجرت است که منجر به بروز تعارضات مکرر، حتی بر سر مسائل جزئی، در روابط خانوادگی می‌شود.

احساس گناه ناشی از ناتوانی در حمایت از خانواده مبدأ: یکی از تجربه‌های عاطفی پنهان اما اثرگذار

در میان زوجین مهاجر، احساس گناه ناشی از فاصله گرفتن از خانواده مبدأ و ناتوانی در ارائه حمایت عاطفی و عملی به آنان است. یکی از شرکت‌کنندگان زن توضیح می‌دهد: «هر چیز خوبی که اینجا می‌خورم، هر چیز خوبی که اینجا می‌بینم، عذاب وجدان دارم که میدونم خانوادم ندارن، همش میگم مامان می‌تونین مغزیجات بخرین، گوشت بخورین، مدام خودم رو سرزنش می‌کنم». احساس گناه ناشی از ناتوانی در حمایت از خانواده مبدأ تجربه‌ای درونی و شخصی است که نشان می‌دهد مهاجرت تنها جابه‌جایی فیزیکی نیست، بلکه بار روانی و تعارض هویتی نیز به همراه دارد. این فشار در درون فرد باقی می‌ماند و در چارچوب مسائل روان‌شناختی مرتبط با خانواده قرار می‌گیرد.

۲- مسائل و مشکلات زوجی

مهاجرت، کانون رابطه زوجین را زیر ذره‌بین می‌برد و نقاط قوت و ضعف آن را به‌طور افراطی آشکار می‌سازد. این مضمون، شامل چهار زیرمضمون افزایش نسبی تعارضات زناشویی، کاهش کمیت و کیفیت با هم بودن، برجسته شدن بیش از پیش مهارت‌های ارتباطی ضعیف و استقلال در پرداختن به رابطه زوجی بود که در خلال تحلیل گفته‌های مصاحبه‌شوندگان ظهور یافتند.

افزایش نسبی تعارضات: مهاجرت می‌تواند بستری برای بازتعریف یا از هم گسستن رابطه باشد. یکی از مشارکت‌کنندگان خانم به وضوح بیان می‌کند که مهاجرت چگونه آگاهی و انتظارات او را تغییر داد: «من با همسر من داخل ایران مشکل داشتم اما فکر جدایی به سرم نمی‌زد... اومدم کانادا، طرز فکر عوض شد، آزادی که اینجا احساس کردم به من بال و پر بیشتری داد... تصمیم به جداییم رو پررنگ‌تر کرد». این تغییرات نشان‌دهنده تأثیر فضای جدید بر روابط شخصی فرد است.

کاهش کمیت و کیفیت با هم بودن: شوک اولیه مهاجرت می‌تواند نیازهای پایه و اولیه را نیز تحت‌الشعاع قرار دهد. یکی از شرکت‌کنندگان خانم تجربه خود را این‌گونه شرح می‌دهد: «واقعاً رک بهتون بگم دو ماه اول من حتی غریزه جنسیت رو از دست داده بودم اینقدر که شوکش برام یهویی بود مجبور بودم کارهایی بگیرم که آخر هفته‌ها برم سرکار و این باعث شده بود وقتی نباشه کنار همسر باشم». این گزاره نشان می‌دهد، نیازهای فیزیولوژیک و عاطفی در فرایند مهاجرت به حاشیه رانده می‌شوند تا نیازهای امنیتی و مالی تأمین شوند. این محرومیت از صمیمیت، رابطه را در بلندمدت خالی و شکننده می‌کند.

برجسته شدن بیش از پیش مهارت‌های ارتباطی ضعیف: الگوهای ناکارآمد تعارض که توسط بافت اجتماعی تعدیل می‌شدند، در خلاء مهاجرت تشدید می‌شوند. شرکت‌کننده خانم به این موضوع اشاره می‌کند: «من یه اخلاق خیلی بدی که دارم این هست که قهرهای طولانی‌مدتی انجام میدم، ایران که بودیم تا قهر می‌کردم می‌رفتم خونه مادرم و اونا من رو آروم می‌کردند و برمی‌گشتم اما اینجا خیلی زمان می‌برد تا آروم بشم یه جورایی سکوت و قهر طولانی مدت رابطه‌مون رو خیلی خراب کرد». این توضیح، نقش خانواده گسترده به‌عنوان تنظیم‌کننده هیجانی و میانجی را برجسته می‌سازد. با حذف این منبع حمایتی، زوجها باید برای اولین بار به‌طور کامل مسئولیت مدیریت هیجانات منفی خود را بر عهده بگیرند، کاری که ممکن است مهارت آن را نداشته باشند.

استقلال در پرداختن به رابطه زوجی: این وضعیت برای برخی افراد فرصتی برای تمرکز و نزدیکی است. شرکت‌کننده خانم می‌گوید: «خب اونجا آدم ارتباط بیشتری با دیگران داره؛ با مادر داره، اینجا ارتباط فقط منتهی میشه به همسر و بچه‌ها و خوب این به نظر من ارتباط بهتر و گرمتر میشه و بیشتر حواسش به همدیگه هست چون تنها افرادی هستیم که توی این کشور داریم». این دیدگاه، مزیت نبود سرمایه‌های بیرونی و تکیه بر توان داخلی خانواده را نشان می‌دهد. وقتی زوجین مجبورند فقط به یکدیگر تکیه کنند، ممکن است به صمیمیت عمیق‌تر و وابستگی سالم‌تری دست یابند، مشروط بر اینکه پایه رابطه از پیش مستحکم باشد.

۳- چالش ارتباط اجتماعی

ایجاد شبکه اجتماعی جدید، یکی از دشوارترین مراحل ادغام است و با موانع روانی - زبانی عمیقی همراه است. چالش ارتباط اجتماعی، توأم با دو زیر مضمون چالش در بکارگیری زبان و احساس ناامنی اجتماعی بود که در خلال صحبت‌های مصاحبه‌شوندگان کشف شدند.

چالش در بکارگیری زبان: این چالش فراتر از یک مانع کاربردی است و به عزت نفس و هویت اجتماعی فرد آسیب می‌زند. شرکت‌کننده خانم می‌گوید: «بخاطر مشکلات زبان نمی‌تونم باهاشون صحبت کنم ولی من دوست دارم که باهاشون ارتباط بگیرم. ترس از این دارم که جمله‌ی بعدی رو که می‌گه نتونم متوجه بشم یا اشتباه متوجه بشم و نتونم ادامه بدم رابطه‌ام رو، و این خیلی حالم رو بد می‌کنه». این ترس، نشان دادن تصویری ناقص از خود است. فرد می‌ترسد به‌جای یک بزرگسال باسواد فردی کم‌هوش به نظر برسد.

احساس ناامنی اجتماعی: این احساس منجر به تفسیر منفی و شخصی‌سازی رفتارهای معمولی دیگران می‌شود. یکی از مشارکت‌کنندگان توضیح می‌دهد: «گاهی اوقات این حس رو دارم مثلاً اگه یه کانادایی احم بهم کنه می‌گم نکنه چون مهاجر هستیم احم بهت کرده همین باعث میشه نتونم ارتباطاتم رو گسترش بدم». این زیرمضمون نشان‌دهنده حساسیت فوق‌العاده بالا و سوگیری تأییدی فرد مهاجر است. او در مواجهه با ابهام، تمایل دارد رفتار دیگران را با پررنگ‌ترین تفاوت خود یعنی مهاجر بودن تفسیر کند. این مکانیزم دفاعی اگرچه طبیعی است، اما به چرخه معیوب انزوا و افزایش ناامنی دامن می‌زند.

۴- مسائل شغلی آسیب‌رسان به خانواده:

یکی از مسائل بسیار مهم برای مهاجرین به دست آوردن شغل و کنار آمدن با افت و تنزل شغلی به وجود آمده پس از مهاجرت در کشور مقصد است. بر همین اساس این مضمون تحت تأثیر بیانات مصاحبه‌شوندگان شامل دو زیرمضمون تبعیض شغلی و تنزل شغلی بود.

تبعیض شغلی: ادراک تبعیض، پیامدهای ویرانگری فراتر از بیکاری دارد. شرکت‌کننده خانم معتقد است: «هم تبعیض قائل میشن هم نژاد پرستی خیلی زیاده. اینا از اسمی هم که تو رزومه‌ات مینویسی متوجه میشند که کانادایی نیستی و ممکنه به رزومه‌ات اصلاً نگاه نکنند». این باور چه کاملاً واقعی باشد و چه به صورت ادراک، می‌تواند در احساس تعلق و برابری فرد اخلال ایجاد کند. در واقع فرد احساس می‌کند نه به‌خاطر شایستگی، بلکه به‌خاطر هویت پیشین خود رد شده است. این امر می‌تواند به بی‌اعتمادی به سیستم، انفعال و کناره‌گیری از تلاش برای ادغام کامل در فضای شغلی بینجامد.

تنزل شغلی: این پدیده یک سوگ پیچیده است. یکی از شرکت‌کنندگان آقا با درد این تجربه را بیان می‌کند: «من اینجا کارگری هم انجام دادم اما ایران مهندس مکانیک بودم که توی جلساتمون با ۶۰-۵۰ نفر مهندس دیگه، جلسات بین المللی داشتیم. اینجا اومدیم از منفی ۱۰ شروع کردیم و و اینکه آدم تو ذهنش هزاران بار می‌شکنه برای اینکه شغلی بخواد کسب کنه و کاملاً با برنامه ایران متفاوت. یکبار مثلاً توی کبابی کار می‌کردم، اون کسی که کباب‌ها رو برمی‌گردونه و می‌پزه من بودم، و شما فکر کن من هر لحظه دارم مقایسه می‌کنم با اون چیزی که تو ایران داشتم و الان دارم چیکار می‌کنم». به نظر می‌رسد مقایسه مداوم گذشته و

حال یک درگیری هویتی دائمی است. فرد در یک موقعیت شغلی پایین‌تر، نمی‌تواند آن بخش از هویت خود که با عنوان شغلی و احترام اجتماعی گذشته گره خورده بود را بروز دهد. این ناهماهنگی، منبع عظیمی از شرم، سرخوردگی و افسردگی است.

۵- آسیب‌های اقتصادی خانواده:

فشار اقتصادی، فضای ذهنی خانواده را اشغال می‌کند و امکان تفکر و برنامه‌ریزی برای چیزهای دیگر را سلب می‌نماید. این مضمون همراه با دو زیر مضمون برنامه‌ریزی مالی سخت و تأمین سخت و پرهزینه مسکن ظهور یافت.

برنامه‌ریزی مالی سخت: این دشواری ناشی از شروع مجدد از صفر است. شرکت‌کننده آقا این تنزل را با مثال عینی نشان می‌دهد: «زمانی که من ایران بودم خونه از خودمون داشتیم ماشین از خودم داشتیم، مطب داشتیم یه خونه‌ای داشتیم که اجاره می‌دادیم. اما وقتی اومدیم اینجا یه خونه اجاره کردم خالی خالی؛ رفتم چهارتا بشقاب، چهار تا لیوان، چهارتا قاشق و چنگال خریدم». این تجربه، یک بازگشت نمادین به دوران جوانی یا حتی تجربه فقر است. فرد مجبور است دارایی‌های مادی سال‌های زندگی گذشته خود را کنار بگذارد و با حداقل برطرف کردن نیازهای مادی سر کند.

تأمین سخت و پرهزینه مسکن: مشکل مسکن تنها یک هزینه نیست، بلکه یک مانع ساختاری برای احساس خانه‌دار شدن است. مشارکت‌کننده آقا به این موضوع اشاره می‌کند: «مسکن در ونکوور خیلی گرون‌تره، سهم بیشتر درآمد آدم رو پول اجاره میگیره، از لحاظ قانونی که باید یه ثبات اقامتی رسیده باشین که بتونین واسه خرید خونه اقدام بکنین». این شرایط، خانواده مهاجر را در حالت مهمان یا مستأجر دائمی نگه می‌دارد. ناتوانی در مالکیت خانه (به‌ویژه برای ایرانیانی که ارزش بالایی برای ملک قائلند)، حس موقتی بودن، عدم ثبات و ناتمامی زندگی در غربت را تشدید می‌کند. به نظر می‌رسد این مسئله، فراتر از یک مسئله مالی، پیامدهای روان‌شناختی بسیاری برای زوجین و خانواده‌ها دارد.

۶- آسیب‌های تربیتی فرزندان در خانواده:

ششمین مضمون شناسایی شده در رابطه با مشکلات زوجین مهاجر، آسیب‌های تربیتی فرزندان در خانواده بود که به همراه دو زیرمضمون حمایت افراطی دولت از فرزندان و تهدید مستمر تغییر ارزش‌ها و نگرانی‌های تربیتی بود که تحت تأثیر تجارب زوجین طی تحلیل مصاحبه‌ها کشف شد.

حمایت افراطی دولت از فرزندان: طبق قوانین کشور کانادا فرزندان جایگاه برتر و بالاتری نسبت به دیگر اقشار جامعه دارند و به همین دلیل قوانین قاطعانه و سختگیرانه بسیاری در رابطه با آنان اعمال می‌شود که عدم انعطاف در این قوانین منجر به افزایش نگرانی و ترس می‌شود. در همین خصوص شرکت‌کننده خانم بیان کرد: «در رابطه با بچه یجوری با مامان بابا برخورد میشه که بچه ماله دولته اصلاً بچه چون زیر سن قانونیه و عقلش نمی‌رسه اگه دولت به این نتیجه برسه که شما پدر و مادری هستین که نباید بچه دستت بمونه بچه‌ات پرپر هم بزنه نمی‌ذارند بچه پیشت بمونه و اگه شما بچه رو ببینی پدر هم یواشکی بره بچه رو ببینه زنگ می‌زنند پلیس و پلیس میاد پدر رو می‌گیره و می‌بره». از دیدگاه مشارکت‌کنندگان در پژوهش، رفتار دولت در برابر

فرزندان نه حمایت، که مصادره رابطه عاطفی و اقتدار طبیعی والدین است. این ترس، رابطه والد - فرزندی را از عشق محض به عشقی آمیخته با ترس تبدیل می‌کند.

تهدید مستمر تغییر ارزش‌ها و نگرانی‌های تربیتی: تفاوت‌های فرهنگی و آزادی‌های اجتماعی در کانادا با ارزش‌ها و هنجارهای تربیتی خانواده‌های ایرانی در تضاد است و والدین را نسبت به آینده فرزندان خود نگران می‌سازد. یکی از شرکت‌کنندگان مرد توضیح می‌دهد: «یکم نگرانیم نسبت به آینده بچه‌های ما، خیلی تنوع تو همه چیز هست، مثلاً اینجا یه سری چیزا برآشون قبچی وجود نداره، اینجا قشنگ راحت می‌تونند پسر با پسر ارتباط داشته باشه دختر با دختر ارتباط داشته باشه متأسفانه اینا رو اینجا اصلاً نمی‌تونن کنترل بکنی». این تضاد فرهنگی، فشار روانی و اضطراب والدین را افزایش می‌دهد و می‌تواند در تصمیم‌گیری‌های تربیتی و سبک زندگی خانواده تأثیرگذار باشد. چنین نگرانی‌هایی به عنوان یکی از ابعاد آسیب‌های خانوادگی زوجین مهاجر، فشار مستمر بر خانواده و رابطه زوجین را نشان می‌دهد.

۷- ناسازگاری فرهنگی آسیب‌رسان به نظام خانواده:

هفتمین مضمون شناسایی شده در زمینه مشکلات زوجین مهاجر که توأم با دو زیرمضمون آن یعنی بیگانگی اجتماعی در جامعه چند فرهنگی و شوک فرهنگی بود، در خلال تحلیل گفته‌های شرکت‌کنندگان کشف شدند.

بیگانگی اجتماعی در جامعه چند فرهنگی: کانادا یکی از مهاجرپذیرترین کشورهای حال حاضر دنیاست که تنوع قومی و فرهنگی در آن بسیار زیاد است. شرکت‌کننده خانم بیان کرد: «من به واسطه کارم خیلی با مهاجرهای مختلف سروکار دارم، مثلاً یه سری از رفتارهاشون برام سخته؛ مثلاً چینی‌ها اگه بخوای زیاد باهاشون باشی برات یکم سخته، آداب معاشرت ندارن، سلام جواب نمی‌دن، خیلی خسیسن یا هندی‌ها نظافت رعایت نمی‌کنند». مواجهه با تفاوت‌های فرهنگی سایر مهاجران به فرد خاطرنشان می‌کند که او نه تنها با فرهنگ میزبان، که با یک مجموعه پیچیده از فرهنگ‌های مختلف روبروست و یافتن جایگاه خود در آن دشوار است.

شوک فرهنگی: شوک فرهنگی هنگام مهاجرت امری طبیعی است و اکثر افراد در زمینه‌های مختلف آن را تجربه می‌کنند. شرکت‌کننده آقا در این باره گفت: «مثلاً اولین باری که دختر نوجوان من، شب پیش ما نبود و یه جا دیگه می‌خواست بخوابه، کانادایی‌ها برآش کادو خریدند؛ مثلاً میگن این اولین sleep over تو هست، تو خیلی قوی هستی، ما بهت افتخار می‌کنیم. سعی می‌کنند بچه‌هاشون بتونن شب خونه نخوابند، سعی می‌کنند این رو به بچه‌هاشون یاد بدنند که اگه یه زمانی پدر و مادرتون از دنیا رفتند خودشون کارهاشون رو انجام بدنند. خب از این نظر خیلی با ما فرق دارند». شوک فرهنگی زمانی رخ می‌دهد که نظام معنایی فرد برای تفسیر جهان کارایی خود را از دست می‌دهد. آنچه از نظر فرد طبیعی و بهنجار بوده است (مثل نظارت بر نوجوان)، ناگهان غیرطبیعی و نگران‌کننده تفسیر می‌شود. این وارونگی، فرد را دچار سرگیجه معنایی می‌کند.

۸- قوانین سخت و خشک محدود کننده خانواده:

هشتمین مضمون شناسایی شده در زمینه مشکلات زوجین مهاجر که شامل سه زیرمضمون، سخت‌گیری در روابط زوجی، احتمال آسیب دیدن از قوانین سخت و ادراک تبعیض معکوس و واژگونی سلسله‌مراتب خانوادگی بود، در خلال تحلیل گفته‌های شرکت‌کنندگان ظهور یافتند.

سخت‌گیری در روابط زوجی: کانادا در حوزه مسائل زوجی قوانین بسیار سخت و غیرقابل انعطافی دارد. شرکت‌کننده مرد مطرح کرد: «یه شب با همسرم دعوامون شد و زنگ زد پلیس. پلیس اومد منو گرفت و برد یه شب بازداشتگاه بودم. بعدش یک ماه دولت اجازه نمی‌داد با هم زندگی کنیم و مشکلاتی پیش اومد. من بیش از یکسال درگیر دادگاه بودم و اگر همسرم یکبار دیگه تماس می‌گرفت جرم بزرگی محسوب می‌شد و اتفاقات قانونی ناگواری برام رخ می‌داد». تجربه مستقیم مداخله قانون در مشاجره زناشویی برای مهاجران به صورت نقض کامل حریم خصوصی ادراک می‌شود. این تجربه نشان می‌دهد در جامعه جدید، حاکمیت قانون بر حاکمیت روابط خویشاوندی و سنت اولویت دارد. این پدیده، یک ترس ساختاری ایجاد می‌کند که روابط را محتاطانه و حساب‌گرانه می‌سازد.

احتمال آسیب دیدن از قوانین سخت: در پی قوانین سخت کشور کانادا تعدادی از افراد دچار ترس، ناامنی و سردرگمی می‌شوند، به طوری که یکی از شرکت‌کنندگان مرد بیان کرد: «من خودم با قانون خیلی موافقم اما قانونی که عادلانه باشه و ترسی درون کسی ایجاد نکنه و احساس ناامنی درونت ایجاد بشه. چون اینجا مثلاً حتی یه نفر بخواد با یکی برای ازدواج آشنا بشه حالا من فقط تو ایرانی‌ها بخوام بگم خیلی‌ها می‌ترسند وارد رابطه بلندمدت بشند. علتش اینه که ۶ ماه با یه دختری شما زندگی کنی تو خونه، می‌تونه بره شکایت کنه برای اموال حتی اگه رابطه ثبت قانونی نشده باشه».

ادراک تبعیض معکوس و واژگونی سلسله‌مراتب خانوادگی: اولویت‌بندی‌های کشور مقصد در زمینه ارزش‌گذاری پاره‌ای از مسائل منجر به ایجاد تنش بین‌فردی و درون‌فردی بین افراد و اعضای خانواده می‌شود. یکی از شرکت‌کنندگان مرد این حس را اینگونه اذعان کرد: «به نظرم یه ذره از این قانونای فمینیستی که اینها دارند دیگه شورش رو در میارند، یه جاهایی احساس می‌کنم که دیگه خانوم‌ها دارند سوءاستفاده می‌کنند. احساس می‌کنم که اینها هم دارند، بیشتر به اون سمت میرند که حق رو بیشتر به زن‌ها بدنند و باز به نظرم تساوی وجود نداره. مثلاً اینجا اولویت اول با بچه‌ها هست، بعد خانم‌ها، حیوانات و بعد مردها؛ یه خرده پذیرش یه سری مواردشون برای آدم سخت هست». احساس اولویت‌بندی معکوس در قوانین برای برخی مردان، به معنای قربانی شدن سیستماتیک و نقض عدالت از نوع برابری‌طلبانه آنان است که به خشم و مقاومت درونی می‌انجامد. همچنین می‌تواند نشان‌دهنده یک چالش فرهنگی بزرگتر باشد؛ مهاجران باید با سیستمی کنار بیایند که تعریف متفاوتی از انصاف و توازن قدرت در خانواده دارد. این سازگاری می‌تواند دشوار باشد و گاهی به سردرگمی، مقاومت یا افزایش تنش در روابط خانوادگی بینجامد.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف واکاوی آسیب‌های خانوادگی زوجین مهاجر ایرانی به کشور کانادا انجام گرفت. یافته‌های این پژوهش پس از تحلیل در ۲۲ زیرمضمون و هشت مضمون اصلی ظهور یافتند. پس از گردآوری و تحلیل داده‌ها، به بحث در مورد یافته‌های پژوهش اقدام می‌شود.

یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که مهاجرت پدیده‌ای صرفاً جغرافیایی یا اقتصادی نیست، بلکه فرآیندی پیچیده، چندبعدی و عمیقاً تحول‌آفرین است که می‌تواند بنیان‌های روانی، ارتباطی و ساختاری خانواده را با چالش‌های جدی مواجه سازد. مهاجرت را می‌توان یک شوک وجودی - سیستمی توصیف کرد که هم بر سطوح خرد (فرد، زوج و خانواده) و هم کلان (تعامل با ساختارهای جامعه میزبان) تأثیر می‌گذارد. یافته‌ها نشان می‌دهد زوجین ایرانی، علاوه بر چالش‌های جهانی مهاجرت، با پیامدهای خاصی مواجه‌اند که می‌تواند به بروز آسیب‌های فردی، زناشویی، والدگری و اجتماعی بینجامد. هرچند در کنار این فشارها و فقدان‌ها، فرصت‌هایی برای رشد فردی، اجتماعی، تحصیلی و شغلی نیز وجود دارد، اما مهاجرت اغلب تجربه‌ای شبیه ورود ناگهانی به جهانی ناآشنا و پیش‌بینی‌ناپذیر است که پیامدهای آن می‌تواند ابعاد مختلف زندگی فردی و خانوادگی را تحت تأثیر قرار دهد.

مهاجرت زوجین ایرانی ابتدا با چالش‌های روان‌شناختی ناشی از تغییرات عمده در سبک زندگی همراه بود. مهاجرت به عنوان یک تغییر عمده در سبک زندگی، یک استرس هنجاری و غیرمنتظره است که خانواده‌ها را در معرض فشارهای شدید روانی و اجتماعی قرار می‌دهد. بر اساس نظریه فشار و استرس خانواده (ABCX) که توسط مک‌کوبین و پترسون^{۲۰} توسعه یافته است، مهاجرت به عنوان یک عامل استرس‌زا (A) می‌تواند بحران‌های روانی فراوانی را به همراه داشته باشد، به‌ویژه زمانی که منابع حمایتی لازم مانند زبان، شبکه اجتماعی و حمایت خانوادگی (B) محدود هستند. در این شرایط، ادراک تهدیدآمیز از مهاجرت و آینده (C) می‌تواند به پیامدهایی همچون اضطراب، فرسودگی و کاهش آستانه تحمل در خانواده‌ها (X) منجر شود (بن بریک و ونگ^{۲۱}، ۲۰۲۵). پژوهش‌های پیشین نشان داده‌اند که محدودیت منابع در فرآیند مهاجرت، باعث افزایش اضطراب و استرس می‌شود و تهدیدهای ناشی از این شرایط می‌تواند منجر به بحران‌های روانی در خانواده‌ها گردد (آران^{۲۲} و همکاران، ۲۰۲۳؛ بساها^{۲۳}، ۲۰۲۳). همزمان با این فشارهای روانی، طبق نظریه سیستم‌های خانواده بوئن^{۲۴}، مهاجرت سبب گسست‌های عاطفی در سطح خانواده می‌شود. این گسست‌ها معمولاً با وابستگی هیجانی حل‌نشده و احساس گناه نسبت به خانواده مبدأ همراه هستند. در چنین شرایطی، اضطراب مزمن ممکن است موجب افزایش تنش در روابط زوجی و کاهش کیفیت تعاملات خانوادگی شود. ترکیب این دو نظریه نشان می‌دهد که مهاجرت فراتر از یک چالش فردی، کل سیستم خانواده را در سطوح خرد و کلان درگیر می‌کند. برهم خوردن روال‌های روزمره، از دست رفتن نشانه‌های آشنای محیطی و تضعیف شبکه‌های حمایتی، امنیت روانی خانواده را تهدید کرده و به افزایش تنهایی، اضطراب و استرس مزمن منجر می‌شود. تداوم این فشارها زمینه‌ساز فرسودگی روانی، کاهش آستانه تحمل و تشدید تعارضات درون خانوادگی است؛ یافته‌ای که با پژوهش‌های پیشین همسو است (حسین و همکاران، ۲۰۲۵؛ کواریوباس^{۲۵} و همکاران، ۲۰۲۱). در مجموع، مهاجرت با ایجاد چرخه‌ای از اضطراب و عذاب وجدان، سلامت روانی خانواده‌های مهاجر را به‌طور جدی تهدید می‌کند و ضرورت مداخلات حمایتی هدفمند را برجسته می‌سازد (آران و همکاران، ۲۰۲۳؛ بولوت^{۲۶} و همکاران، ۲۰۲۴).

مهاجرت یکی از مهم‌ترین عوامل بروز تعارضات زناشویی و در برخی موارد طلاق عاطفی یا قانونی است. یافته‌ها نشان می‌دهد رابطه زناشویی به عنوان هسته مرکزی خانواده، محل بروز و تشدید تنش‌های ناشی از مهاجرت می‌شود. کاهش کمی و کیفی «با هم بودن» در پی درگیری با وظایف جدید بقا و انطباق، سرمایه

عاطفی زوجین را تخلیه می‌کند. این یافته‌ها در چارچوب نظریه ویرجینیا ستیر^{۲۷} (گولدنبرگ^{۲۸}، ۱۴۰۴)، قابل تبیین است. تنش مزمن و احساس تنهایی، فضای امن برای بیان صادقانه احساسات و نیازها را از بین می‌برد و الگوهای ارتباطی معیوبی مانند سرزنش، انکار یا سطحی‌نگری را جایگزین می‌کند. همچنین بر اساس نظریه نقش‌ها در خانواده بیلز و پارسونز^{۲۹} تغییر نقش‌های جنسیتی و ناسازگاری آن‌ها با انتظارات جامعه میزبان می‌تواند منبع مهم تعارض باشد؛ به‌ویژه در زوجینی که پیش از مهاجرت به توافق روشنی درباره نقش‌ها نرسیده‌اند. نتیجه‌ای که با پژوهش آستینفشان (۲۰۲۴) درباره پیامدهای مهاجرت بر روابط زوجین همسو است. از منظر نظریه چرخه زندگی خانواده دووال^{۳۰} مهاجرت به‌عنوان یک گذار بحرانی خارج از مسیر طبیعی زندگی، در صورت نبود آمادگی زوجین، به افزایش تنش‌های زناشویی منجر می‌شود. این یافته با نتایج پژوهش شیشه‌گر و همکاران (۲۰۱۵) همخوان است که نشان دادند افزایش استرس‌های محیطی احتمال بروز احساسات منفی و تعارض در روابط زناشویی را افزایش می‌دهد. در نهایت، مطالعات نشان می‌دهد برخورداری از مهارت‌های زناشویی پیش از مهاجرت و توافق زوجین درباره مهاجرت، نقش‌ها و ارزش‌ها می‌تواند در کاهش تعارضات و حفظ صمیمیت پس از مهاجرت نقش محافظتی ایفا کند (لی، ۲۰۱۸).

چالش‌های اجتماعی زوجین مهاجر صرفاً به ضعف زبانی محدود نمی‌شود، بلکه شامل فقدان «سواد ارتباطی - فرهنگی» نیز هست. ناتوانی در فهم محاورات، کنایه‌ها و هنجارهای پنهان ارتباطی، همراه با ترس از طرد شدن یا آشکار شدن لهجه، به اجتناب اجتماعی و احساس شرم می‌انجامد. این انزوای ناخواسته، به‌ویژه برای افرادی که در ایران دارای شبکه‌های اجتماعی گسترده و جایگاه اجتماعی مشخصی بودند، به معنای سقوط منزلت اجتماعی و تضعیف عزت نفس است. پژوهش چنچ^{۳۱} و همکاران (۲۰۲۱) در رابطه با نقش زبان در نمونه‌های کانادایی که بیان کردند دارا بودن سطح زبان مقدماتی منجر به شکست در ارتباط می‌شود، با پژوهش حاضر همسو بود. محدود شدن شبکه‌های حمایتی خارج از خانواده، فشار روانی را به درون سیستم خانواده منتقل می‌کند و تعارضات درون‌خانوادگی را تشدید می‌سازد. مسئله اجتماعی دیگر احساس بیگانگی و ناامنی اجتماعی بود. این مهم در فضایی که فرد مرجع مشترک فرهنگی ندارد، امری طبیعی اما آسیب‌زا است. این امر حلقه حمایتی خارج از خانواده را محدود کرده و فشار را به درون سیستم خانواده منتقل می‌کند. این یافته با پژوهش میلووسکی (۲۰۲۳) همسو است. زندگی در میان افرادی که اشتراک زبانی، فرهنگی و محیطی خاصی با فرد مهاجر ندارند، عاملی برای ایجاد احساس ناامنی است. این امر از آشنا نبودن با فرهنگ زبانی کشور مقصد و همچنین ترس از نقض سهوی قوانین به دلیل بد متوجه شدن زبان را شامل می‌شد. بنابراین واضح است که در ابتدای مهاجرت، زوجین مهاجر تا آشنایی کامل با زبان، قوانین و محاورات پنهان مکالمات به لحاظ اجتماعی قادر به برقراری ارتباطی سالم و بدون استرس نیستند و این امر حمایت جمعی و ارتباط اجتماعی را در آنها محدود می‌کند.

یکی از چالش‌های اساسی مهاجران در پژوهش حاضر، مسئله اشتغال و تنزل شغلی بود که در قالب تجربه‌هایی چون تبعیض در بازار کار، عدم به رسمیت شناختن تحصیلات و سوابق حرفه‌ای، و تعارض میان نقش‌های شغلی و خانوادگی بروز یافت. یافته‌ها نشان داد این چالش‌ها صرفاً پیامدهای اقتصادی ندارند، بلکه به‌مثابه بحرانی عمیق در هویت فردی و حرفه‌ای مهاجران عمل می‌کنند. برای متخصصانی که هویت خود را با شغل و موقعیت اجتماعی‌شان می‌سازند، انجام مشاغل دون پایه و نازل به معنای انکار بخشی از هویت و تاریخچه

زندگی آنهاست. این امر منجر به احساس بی‌ارزشی و درماندگی می‌شود که به نوبه خود بر روابط خانوادگی سایه می‌افکند. تعارض کار - خانواده در این شرایط، شکلی حاد به خود می‌گیرد. یافته‌های پژوهش حاضر با نتایج مطالعه هین^{۳۲} (۲۰۲۴) همسو است که نشان داد تعارض کار - خانواده در فرآیند مهاجرت با کاهش سلامت روان همراه است. همچنین پژوهش اکافور و کالو^{۳۳} (۲۰۲۴) در کانادا بیان می‌کند که تبعیض شغلی و عدم پذیرش مدارک و تجربیات حرفه‌ای مهاجران، به‌ویژه برای مهاجران سنین بالاتر، چالش‌های مضاعفی ایجاد می‌کند؛ چالش‌هایی که نه تنها سازگاری شغلی، بلکه تعادل کار - خانواده و احساس ارزشمندی فردی آنان را به‌طور جدی تحت تأثیر قرار می‌دهد.

آسیب دیگر مرتبط با خانواده، مسائل اقتصادی پیش آمده در تأمین مسکن و برنامه‌ریزی مالی بود. زمانی که مهاجران در کشور جدید مستقر می‌شوند، وضعیت رفاهی آنها دگرگون می‌شود. آشنا نبودن با سیستم رفاهی کشور کانادا در بسیاری موارد سبب می‌شود که نتوانند از امکانات رفاهی، بیمه و وام استفاده نمایند. کوچک بودن خانه‌ها، اجاره‌بهای سنگین و محدودیت دسترسی به برخی خانه‌ها به دلیل مهاجر بودن از دیگر عوامل بروز این مشکل است. این یافته‌ها با پژوهش لویز و تکسیرا^{۳۴} (۲۰۲۲) همسو است؛ همچنان که آنها اذعان کردند مهاجرین در بدو ورود به کانادا با موارد غیرمنتظره‌ای در حوزه شغل و مسکن مانند بی‌اعتمادی افراد بومی برای اجاره مسکن مواجه می‌شوند. این در حالی است که تکسیرا و درولت^{۳۵} (۲۰۱۸) نیز اذعان کردند مهاجران به دلیل هزینه‌های غیرمنتظره و ناآشنایی با سیستم مسکن در کانادا در ابتدا بیشتر به خانواده و دوستان خود برای متکی هستند. بنابراین در عین اینکه نگرانی از بابت برخی نیازهای اولیه در کانادا تقریباً حل شده است، اما مشکلات اقتصادی هنوز هم در حوزه مسکن، برنامه‌ریزی مالی و مالیات‌های سنگین بر دارایی و درآمد وجود دارد.

آسیب‌های تربیتی فرزندان از دیدگاه زوجین در کشور مقصد از دیگر آسیب‌های مطرح شده در این پژوهش بود. بر اساس نظریه ساختاری خانواده مینوچین^{۳۶}، خانواده به‌مثابه یک نظام پویا با زیرنظام‌ها، مرزها و سلسله‌مراتب مشخص در نظر گرفته می‌شود. از این منظر، مهاجرت می‌تواند موجب ابهام و تغییر در مرزها و نیز تضعیف سلسله‌مراتب والد - فرزند شود. یکی از عمیق‌ترین نگرانی‌های زوجین مهاجر ایرانی، چالش‌های تربیتی و ترس از گسست نسلی است. تفاوت‌های ارزشی در حوزه‌هایی همچون روابط جنسی، مصرف مواد و استقلال فردی فرزندان، شکاف هنجاری قابل‌توجهی میان والدین و فرزندان ایجاد می‌کند. مطابق دیدگاه مینوچین، هنگامی که مرزهای بین زیرنظام والدین و فرزندان دچار تزلزل می‌شود، نقش‌های والدینی تضعیف شده و کارکرد هدایت‌گر خانواده با اختلال مواجه می‌گردد. از سوی دیگر، حمایت گسترده نظام‌های اجتماعی و قانونی کشورهای میزبان از فرزندان، اگرچه واجد جنبه‌های حمایتی مثبت است، اما در بسیاری موارد احساس سلب حق نظارت والدینی را در والدین مهاجر تقویت می‌کند و به تجربه بیگانگی در روابط والد - فرزند می‌انجامد. زوجین ایرانی پیش از مهاجرت، عموماً الگوی فرزندپروری مبتنی بر همراهی نزدیک، حمایت مستمر و نظارت فعال را تجربه کرده‌اند (سوری و همکاران، ۱۴۰۰). خارج شدن فرزندان از دسترس نظارتی والدین در بافت مهاجرت، منجر به بروز احساساتی چون اضطراب، ناتوانی و فقدان کنترل می‌شود و امکان هدایت، تربیت و مداخله مؤثر در امور فرزندان را دشوار می‌سازد. پژوهش‌های پیشین نیز همسو با این یافته‌ها نشان می‌دهند که والدین مهاجر با چالش‌هایی نظیر تغییرات اساسی در ساختار خانواده، دگرگونی در پویایی‌ها و نقش‌ها،

انزوای اجتماعی، محدودیت در سیستم‌های حمایتی خانواده و جامعه، فشار انتظارات اجتماعی برای سازگاری سریع با محیط جدید و همچنین مشکلات جدی خانوادگی مواجهه‌اند (چوانگ^{۳۷} ۲۰۱۹؛ فاضل و بتانکورت^{۳۸}، ۲۰۱۸؛ مری^{۳۹} و همکاران، ۲۰۱۷؛ رنزاو^{۴۰} و همکاران، ۲۰۱۷؛ بری و هو^{۴۱}، ۲۰۱۶). در چارچوب نظریه مینوچین، این عوامل همگی به تضعیف انسجام ساختاری خانواده و بی‌ثباتی مرزها و سلسله‌مراتب منجر می‌شوند و در نهایت کارکرد سالم نظام خانواده مهاجر را با مخاطره مواجه می‌سازند.

احساس بیگانگی با اجتماع به عنوان آسیب مرتبط با خانواده شامل ایجاد شوک فرهنگی در شکسته شدن بسیاری از تابوهای فرهنگی، قومی و مذهبی برای مهاجران به عنوان چالش آزردهنده دیگری مطرح شد. همچنین اولویت‌دهی افراطی به زنان در امور اجتماعی و قانونی می‌تواند برای مردان جوامع سنتی آزردهنده باشد. در واقع فرهنگ عامل بسیار ذی نفوذ در شکل‌دهی به رفتار اعضای خانواده به خصوص نسل جوان و فرزندان است و خانواده و ارتباط زوجی نمی‌تواند از تأثیرات آن مبرا بماند (پاندیا^{۴۲}، ۲۰۲۱). بنابراین زوجینی که قصد زندگی در شرایط اجتماعی و فرهنگی متفاوتی را دارند، باید بدنبال ایجاد تعادل میان آموزه‌های فرهنگی کشور مبدأ و جلوگیری از تأثیرات منفی فرهنگ جدید باشند که این امر نیازمند شناخت، گفت‌وگو و کسب توافق درون خانوادگی قبل از حضور در اجتماع مقصد است. آکوردینی^{۴۳} و همکاران (۲۰۱۸) همسو با این یافته پژوهش حاضر اذعان کردند از آنجا که همه مهاجران باید در مورد ارزش‌ها، باورها و عادات خود مذاکره کنند تا با آنها سازگار شوند، برای مسلمانانی که در کشورهای غربی زندگی می‌کنند فرهنگ‌پذیری مستلزم حل چالش‌های بیشتر مرتبط با جهت‌گیری‌های فرهنگی متضاد (جمع‌گرایان در مقابل فردگرایانه) و مسائل مربوط به تنوع مذهبی است.

تجربه مواجهه با قوانین بسیار سختگیرانه عامل آسیب‌زای دیگری برای سیستم خانواده مهاجرین به کانادا بود. کشور ایران از لحاظ متن و اجرای قوانین با کانادا تفاوت‌های بسیاری دارد. بنابراین تجربه رفتار براساس قوانین حوزه خانواده در کشور مبدأ و مهاجرت به کشور مقصد با قوانین سخت‌گیرانه در حوزه روابط خانوادگی، زندگی را دچار چالش می‌کند. بسیاری از مشارکت‌کنندگان از نقض سهوی قوانین و مواجهه شدن با جریمه‌های سنگین خبر دادند. لذا قوانین سخت‌گیرانه در حوزه خانواده با تنظیم قوانین افراطی فمینیستی در حمایت از زنان و فرزندان، شهروندی موقت و حقوق ناکافی آن برای مهاجران از جمله مسائل و آسیب‌های مهم مهاجران در مواجهه با قوانین کشور مقصد بود. گاهی قوانین جدید در کشور مقصد، نظم خانواده، تخصیص نقش و توزیع قدرت در خانواده را برهم می‌زند، تعادل را از خانواده می‌گیرد و ممکن است میل به طلاق را در آنان افزایش دهد (هایرپ^{۴۴} و همکاران، ۲۰۲۰). یافته‌های این پژوهش با مطالعات ردمن و مارتین^{۴۵} (۲۰۲۳) همسو است. آنان دریافتند سیاست‌های مهاجرتی کانادا به صورت نامتناسبی حق زندگی خانوادگی را برای کانادایی‌های فراملیتی و فرزندان‌شان که از نظر اقتصادی - اجتماعی محروم هستند، سلب می‌کند. سیاست‌های مهاجرتی نه استاندارد رفاهی پذیرفته شده جهانی "بهترین منافع کودک" و نه حقوق بشر برای زندگی خانوادگی را به رسمیت می‌شناسد. بنابراین خانواده‌ها می‌بایست در مورد قوانین کشور مقصد اطلاعات کامل را بدست آورده و تعادل مناسبی را بین مدیریت خانواده و قوانین آن کشور ایجاد نمایند.

در تبیین یافته‌های پژوهش یافته‌ها با نظریه‌های اصلی خانواده‌درمانی همسو است که در بحث فوق توضیح داده شده است. تحلیل نظری، نظریه‌های مرتبط نشان می‌دهد که مداخلات مؤثر برای حمایت از این

خانواده‌ها باید چند وجهی و فرهنگی باشد. این مداخلات می‌تواند شامل تقویت مرزها و زیرمنظومه‌ها از دیدگاه ساختاری، کاهش اضطراب و خودمتمایزسازی از دیدگاه بوئن، بهبود ارتباطات به سبک ستیر و در نهایت تقویت منابع و تغییر ادراک خانواده در مواجهه با فشارها براساس مدل ABC-X باشد. در نهایت قابل ذکر است آسیب‌های خانوادگی زوجین مهاجر ایرانی در کانادا پدیده‌ای چندسطحی، درهم‌تنیده و سیستماتیک است که از تقابل یک سیستم خانوادگی با فرهنگ، ساختارهای اجتماعی و نظام حقوقی جامعه میزبان ناشی می‌شود. مهاجرت برای این زوجین نه صرفاً یک جابه‌جایی مکانی، بلکه یک گذار هویتی اجباری است که مفاهیمی چون همسری، والدگری، نقش‌های جنسیتی، موفقیت شغلی و تعلق اجتماعی را نیازمند بازتعریف می‌کند. هرچند مهاجرت می‌تواند فرصت‌هایی برای رشد و استقلال فراهم آورد، اما یافته‌ها نشان می‌دهد که بار آسیب‌ها در سال‌های اولیه سنگین‌تر است و بدون مداخلات هدفمند، می‌تواند پیامدهای ماندگاری بر سلامت روان و انسجام خانواده بر جای گذارد. از این‌رو، هم مهاجران و هم سیاست‌گذاران و نهادهای حمایتی در کشور مبدأ و مقصد، نیازمند نگاهی جامع، فرهنگی و فراتر از رویکرد صرفاً اقتصادی به پدیده مهاجرت هستند.

در انجام پژوهش حاضر نیز همانند بسیاری از پژوهش‌های دیگر، محدودیت‌هایی وجود داشت. دارا بودن ویژگی‌های تحصیلی بسیاری از مشارکت‌کنندگان، یکی از محدودیت‌های مهم پژوهش حاضر بود. بدین معنا که اقامت تحصیلی در یک کشور لزوماً معادل با مهاجرت دائمی به آن کشور نیست و ممکن است تجارب، نگرش‌ها و سازوکارهای سازگاری این گروه با سایر افراد مهاجر تفاوت‌های معناداری داشته باشد. از این‌رو، تعمیم‌پذیری یافته‌های پژوهش حاضر به کلیه جمعیت‌های مهاجر باید با احتیاط صورت گیرد. بر همین اساس، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آتی با در نظر گرفتن نمونه‌های متنوع از نظر نوع اقامت، وضعیت مهاجرتی و زمینه‌های فرهنگی به بررسی این موضوع بپردازند تا بر غنای یافته‌ها افزوده شود. به علاوه با نظر به اینکه عوامل فرهنگی در کشور مقصد بر نحوه تفکر و سبک زندگی مهاجران اثرگذار است، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های دیگر به مقایسه واکاوی آسیب‌های خانوادگی زوجین ایرانی در کشورهای متفاوت بپردازند. همچنین پیشنهاد می‌شود متخصصان حوزه خانواده با در نظر گرفتن آسیب‌های ظهوریافته در پژوهش حاضر و سایر پژوهش‌های مشابه به طراحی، تدوین و اجرای مداخلات پیشگیرانه، آموزشی و درمانی در حوزه آسیب‌های فردی، زوجی و خانوادگی مرتبط با آسیب‌های خانواده‌های مهاجرت‌کننده بپردازند که این امر نیازمند اجماع و اغنای پژوهش در حوزه خانواده‌های مهاجران است.

تأییدیه اخلاقی

این پژوهش مستخرج از رساله دکتری نویسنده اول است. تمامی مراحل انجام شده در این پژوهش مورد تأیید کمیته اخلاق دانشگاه اصفهان با شناسه IR.UI.REC.1402.085 قرار دارد.

سپاسگزاری

در پایان نویسندگان از تمامی زوجین شرکت‌کننده در مصاحبه‌ها و از تمامی افرادی که در اجرای کار آنها را همراهی نمودند تشکر و قدردانی می‌نماید.

1. Immigration
2. Taylan & Weber
3. Levický
4. Statistics Canada
5. Krieger
6. Tam & Grimes
7. Li
8. Ayika
9. Hyman
10. Rapaport & Doucerain
11. Milewski
12. Guruge
13. Milaney
14. Braun & Clarke
15. Lincoln & Guba's
16. Credibility
17. Transferability
18. Dependability
19. Confirmability
20. McCubbin & Patterson
21. Ben Brik & Wang
22. Aran
23. Bessaha
24. Bowen
25. Covarrubias
26. Bulut
27. Satir
28. Goldenberg
29. Bales & Parsons
30. Duvall
31. Cheng
32. Hines
33. Okafor & Kalu
34. López & Teixeira
35. Teixeira & Drole
36. Minochin
37. Chuang
38. Fazel & Betancourt
39. Merry
40. Renzaho
41. Berry & Hou
42. Pandya
43. Accordini
44. Hjerpe
45. Redmond & Martin

References

- Accordini, M., Giuliani, C., & Gennari, M. (2018). Migration as a challenge to couple relationships: The point of view of Muslim women. *Societies*, 8(4), 120. Doi: [10.3390/soc8040120](https://doi.org/10.3390/soc8040120)
- Arabzadeh Bahri, S. (2023). *Creating a Sense of Place for Iranian Immigrants in Canada*. <https://doi.org/10.7939/r3-p80v-h967>
- Aran, N., Card, K. G., Lee, K., & Hogg, R. S. (2023). Patterns of suicide and suicidal ideation in relation to social isolation and loneliness in newcomer populations: a review. *Journal of immigrant and minority health*, 25(2), 415-426. doi:<https://doi.org/10.1007/s10903-022-01422-9>
- Astinfeshan, P. (2024). *The Impact of Migration on Marital Relationships (Gender Roles, Marital Power, Sexual and Intimate Relations) Among Iranian Couples in London* (Doctoral dissertation, University of Essex).
- Ayika, D., Dune, T., Firdaus, R., & Mapedzahama, V. (2018). A qualitative exploration of post-migration family dynamics and intergenerational relationships. *Sage Open*, 8(4), 2158244018811752. Doi: [10.1177/2158244018811752](https://doi.org/10.1177/2158244018811752)
- Ben Brik, A., & Wang, Y. (2025). A Double ABC-X Model of Family Stress and Adaptation of Asian Parents. *Marriage & Family Review*, 61(3), 227-250. <https://doi.org/10.1080/01494929.2024.2422851>
- Berry, J. W., & Hou, F. (2016). Immigrant acculturation and well-being in Canada. *Canadian Psychology/psychologie canadienne*, 57(4), 254. Doi: [10.1037/cap0000064](https://doi.org/10.1037/cap0000064)

- Bessaha, M., Persaud, U., Asfe, R., & Muñoz-Laboy, M. (2023). Community-based providers' perspectives on addressing loneliness and mental health services for migrant youth and emerging adults. *Journal of Social Service Research*, 49(1), 93-104. <https://doi.org/10.1080/01488376.2022.2164640>
- Braun, V., & Clarke, V. (2021). *Thematic analysis: a practical guide*.
- Bulut, S., Bukhori, B., & Saadati, S. A. (2024). The Psychosocial Impact of Migration on Family Roles and Identity. *Journal of Psychosociological Research in Family and Culture*, 2(2), 11-17. <https://doi.org/10.61838/kman.jprfc.2.2.3>
- Cheng, L., Im, G. H., Doe, C., & Douglas, S. R. (2021). Identifying English language use and communication challenges facing "entry-level" workplace immigrants in Canada. *Journal of International Migration and Integration*, 22, 865-886. Doi: 10.1007/s12134-020-00779-w
- Chuang, S. S. (2019). The complexities of immigration and families: Theoretical perspectives and current issues. In B. H. Fiese, M. Celano, K. Deater-Deckard, E. N. Jouriles, & M. A. Whisman (Eds.), *APA handbook of contemporary family psychology: Applications and broad impact of family psychology* (pp. 437-455). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/0000100-027>
- Covarrubias, R., De Lima, F., Landa, I., Valle, I., & Hernandez Flores, W. (2021). Facets of family achievement guilt for low-income, Latinx and Asian first-generation students. *Cultural Diversity & Ethnic Minority Psychology*, 27(4), 696-704. <https://doi.org/10.1037/cdp0000418>
- Fakhari, N., McIsaac, J. L. D., Feicht, R., Reddington, S., Brigham, S., Mandrona, A., ... & Stirling Cameron, E. (2023). Looking through the lens: a photovoice study examining access to services for newcomer children. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 18(1), 2255176. Doi: 10.1080/17482631.2023.2255176
- Fazel, M., & Betancourt, T. S. (2018). Preventive mental health interventions for refugee children and adolescents in high-income settings. *The Lancet Child & Adolescent Health*, 2(2), 121-132. Doi: [10.1016/S2352-4642\(17\)30147-5](https://doi.org/10.1016/S2352-4642(17)30147-5)
- Goldenberg, I., & Goldenberg, H. (2025). Family therapy, (S. Naghshbandi & H. Hosseinzadeh Barati), Tehran: Ravan Publishing. [In Persian].
- Grundy, A., Ng, E., Rank, C., Quinlan, J., Giovinazzo, G., Viau, R., Ponka, D., & Garner, R. (2023). Mental health and neurocognitive disorder-related hospitalization rates in immigrants and the Canadian-born population: a linkage study. *Canadian Journal of Public Health*, 114:692-704. Doi: 10.17269/s41997-023-00740-1
- Guruge, S., Shirpak, K. R., Hyman, I., Zanchetta, M., Gastaldo, D., & Sidani, S. (2010). A meta-synthesis of post-migration changes in marital relationships in Canada. *Canadian Journal of Public Health*, 101(4), 327-331. Doi: 10.1007/BF03405296
- Hines, R. R. (2024). Acculturation Stress, Work-Family Conflict and Mental Health of Ghanaian Immigrants in the United States. *International Journal Psychiatry Research*, 7(4), 1-6.
- Hjerpe, E., Hussain, A., & Holmes, T. (2020). Amenity migration and public lands: Rise of the protected areas. *Environmental Management*, 66(1), 56-71.. Doi: 10.1007/s00267-020-01293-6
- Hossain, M. S., Pope, N. D., Benner, K., & Choi, Y. J. (2025). Nature and Challenges of Transnational Family Caregiving: A Scoping Review. *Journal of Evidence-Based Social Work*, 22(2), 273-291. . <https://doi.org/10.1080/26408066.2025.2456751>
- Hyman, I., Guruge, S., & Mason, R. (2008). The Impact of Migration on Marital Relationships: A Study of Ethiopian Immigrants in Toronto. *Journal of Comparative Family Studies*, 39(2), 149-163. Doi: 10.3138/jcfs.39.2.149

- Krieger, M. (2020). Tied and troubled: Revisiting tied migration and subsequent employment. *Journal of Marriage and Family*, 82(3), 934-952. Doi: [10.1111/jomf.12620](https://doi.org/10.1111/jomf.12620)
- Levický, M., Papcunová, V., Urbaníková, M., & Kozloková, A. (2024). Development and causes of migration in lagging regions in the years 2017–2021: a case study of the Slovak Republic. *Acta Polytechnica CTU Proceedings*, 46, 53-64. Doi: [10.14311/APP.2024.46.0053](https://doi.org/10.14311/APP.2024.46.0053)
- Li, W. (2018). Migration and marital instability among migrant workers in China: A gender perspective. *Chinese journal of sociology*, 4(2), 218-235. Doi: [10.1177/2057150X18757673](https://doi.org/10.1177/2057150X18757673)
- López Salinas, A., & Teixeira, C. (2022). Settlement and housing experiences of recent Mexican immigrants in Vancouver suburbs. *GeoJournal*, 87(1), 377-402. Doi: [10.1007/s10708-020-10257-6](https://doi.org/10.1007/s10708-020-10257-6)
- Merry, L., Pelaez, S., & Edwards, N. C. (2017). Refugees, asylum-seekers and undocumented migrants and the experience of parenthood: a synthesis of the qualitative literature. *Globalization and health*, 13(1), 1-17. Doi: [10.1186/s12992-017-0299-4](https://doi.org/10.1186/s12992-017-0299-4)
- Milaney, K., Tremblay, R., Bristowe, S., & Ramage, K. (2020). Welcome to Canada: Why Are Family Emergency Shelters ‘Home’ for Recent Newcomers?. *Societies*, 10(2), 37. <https://doi.org/10.3390/soc10020037>
- Milewski, N. (2023). Introduction: Fertility and Social Inequalities in Migrant Populations: a Look at the Roles of Selection, Context of Reception, and Employment. *Journal of International Migration and Integration*, 24(1): 1-21. Doi: [10.1007/s12134-022-01003-7](https://doi.org/10.1007/s12134-022-01003-7)
- Mohammadpour, A. (2010). Quality assessment in qualitative research: Principles and strategies of validation and generalizability. *Social Sciences (Allameh Tabataba'i University)*, (48), 73–106 [In Persian].
- Mohsenpour, M. (2015). Evaluation of qualitative data. *Bihagh*, 16(2), 50–55 [In Persian].
- Okafor, O. N., & Kalu, K. (2024). Integration challenges, immigrant characteristics, and career satisfaction for immigrants in the field of accounting and finance: An empirical evidence from Canada. *Critical Perspectives on Accounting*, 99, 102602. Doi: [10.1016/j.cpa.2023.102602](https://doi.org/10.1016/j.cpa.2023.102602)
- Pandya, S., L. (2021). Online Spiritual Counseling Mitigates Immigration Stress and Promotes Better Marital Adjustment of South Asian Young Dual-Earner Couples Who Emigrate to Western Countries. *Contemporary Family Therapy*, 43, 35-53. Doi: [10.1007/s10591-020-09547-5](https://doi.org/10.1007/s10591-020-09547-5)
- Rapaport, M., & Doucerain, M. M. (2021). Shared immigration process, different perspectives: The impact of immigration-related gaps on couple relationships. *Migration Studies*, 9(4), 1626-1644. Doi: [10.1093/migration/mnab050](https://doi.org/10.1093/migration/mnab050)
- Redmond, M., & Martin, B. (2023). All in the (definition of) family: Transnational parent–child relationships, rights to family life, and Canadian immigration law. *Journal of Family Issues*, 44(3), 766-784. Doi: [10.1177/0192513X211054461](https://doi.org/10.1177/0192513X211054461)
- Renzaho, A. M., Dhingra, N., & Georgeou, N. (2017). Youth as contested sites of culture: The intergenerational acculturation gap amongst new migrant communities—Parental and young adult perspectives. *PloS one*, 12(2), e0170700.. Doi: [10.1371/journal.pone.0170700](https://doi.org/10.1371/journal.pone.0170700)
- Salavati, B. (2021). *Iranian Migration Outlook 2021*. Tehran: Danesh-Bonyan Fanavar Publications. [In Persian].

- Shirpak, K. R., Maticka-Tyndale, E., & Chinichian, M. (2011). Post-migration changes in Iranian immigrants' couple relationships in Canada. *Journal of Comparative Family Studies*, 42(6), 751–770.. Doi: 10.3138/jcfs.42.6.751
- Souri, M, Farahbakhsh, k, & Naeimi, E. (2021). Investigating the Familial Lived Experiences of Iranian living in Canada. *Journal of Developmental Psuchologu: Iranian Psychologists*, vol 18, Issue 69, 63_ 75. <https://www.sid.ir/paper/1074039/fa> [In Persian].
- Statistics Canada. (2022). Immigrants make up the largest share of the population in over 150 years and continue to shape who we are as Canadians. *The Daily*, 1(11), 1-21.
- Tam, D., & Grimes, A. (2023). Migration of dual-earner couples: a subjective wellbeing approach. *Review of Economics of the Household*, 21(1), 269-289.. Doi: 10.1007/s11150-021-09598-z
- Taylan, C., & Weber, L. T. (2023). “Don’t let me be misunderstood”: communication with patients from a different cultural background. *Pediatric Nephrology*, 38(3), 643-649. <https://doi.org/10.1007/s00467-022-05573-7>
- Teixeira, C., & Drolet, J. L. (2018). Settlement and housing experiences of recent immigrants in small-and mid-sized cities in the interior of British Columbia (Canada). *Journal of Housing and the Built Environment*, 33, 19-43. Doi: 10.1007/s10901-017-9550-9
- Ziaian, T., Puvimanasinghe, T., Miller, E., Augoustinos, M., Esterman, A., Baddeley, M., ... & Pir, T. (2023). Rebuilding life after migration: Research protocol of a mixed methods study on settlement experiences of refugee and migrant youth. *Plos one*, 18(4), e0285023. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0285023>